

SZYMON GUMOWSKI*

WSPÓŁCZESNA DEBATA O KARZE ŚMIERCI W JAPONII – ARGUMENTY NA RZECZ POLITYKI RETENCJONISTYCZNEJ

Kara śmierci, orzekana i wykonywana w Polsce jeszcze niespełna cztery dekady temu, została usunięta z polskiego systemu prawa wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2025 r., poz. 383, ze zm.)¹. Choć temat przywrócenia kary głównej do katalogu kar powraca do debaty publicznej raz na jakiś czas, przywoływany nawet przez najbardziej prominentnych polityków², to większość Polaków sprzeciwia się takiemu pomysłowi³. Co więcej, taki powrót jest niemożliwy ze względu na obowiązujące regulacje prawne, będące częścią europejskich systemów regionalnych ochrony praw i wolności. Mowa tutaj o art. 1 Protokołu nr 6 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczącego zniesienia kary śmierci sporządzonego w Strasburgu dnia 28 kwietnia 1983 r. (Dz. U. z 2001 r. Nr 23, poz. 266), odnoszącym się do zniesienia kary śmierci, ratyfikowanego przez Polskę dnia 1 listopada 2001 r.; art. 1 Protokołu nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczącego zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach sporządzonego w Wilnie dnia 3 maja 2002 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1155), odnoszącym się do zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach, ratyfikowanego przez Polskę dnia 1 września 2014 r. oraz art. 2 ust. 2 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202/393 z 7.06.2016 r.).

<https://doi.org/10.26881/gkaw.2026.29.11>

* ORCID: 0009-0000-3138-2820

¹ W zależności od źródeł za datę ostatniej egzekucji w Polsce podaje się 25 maja 1987 r. lub 21 kwietnia 1988 r. Por. T. Snarski, *Kościół katolicki wobec kary śmierci. Między prawem a filozofią i teologią*, Biblioteka „Więzi”, Warszawa 2021, s. 46.

² K. Sobczak, *Polski premier chce przywrócić karę śmierci, ale nie może*, „Prawo.pl”, 3.01.2023.

³ Sondaż: Zwolennicy PiS w sprawie kary śmierci myślą tak jak premier, „Rzeczpospolita”, 17.01.2023; Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, *Czy Polacy czują się bezpiecznie? (raport)*, 9.12.2024. Co warte odnotowania, pojawiają się badania wskazujące na to, że aktualne poparcie społeczne dla kary śmierci, po wzroście z ostatnich lat, wynosi ponad 50%, por. P. Zrywa, „Za nasze podatki będzie żył, pod mur go!”. Coraz więcej Polaków popiera karę śmierci, „Onet Kobieta”, 25.01.2024.

Pomijając kontekst historyczny, współcześnie kara śmierci bywa kojarzona z niektórymi państwami rozwijającymi się, gdzie nadal pozostaje elementem obowiązujących systemów prawnych. Według danych przekazanych przez abolicjonistyczną organizację Hands Off Cain, 69 państw uznanych jest za retencjonistyczne – czyli takie, które wciąż utrzymują w swoich systemach prawnych karę śmierci oraz faktycznie ją wykonują⁴. Niepokój budzi tendencja wzrostowa wykonywanych globalnie kar śmierci. Według raportu Amnesty International w 2024 r. zanotowano 32-procentowy wzrost liczby egzekucji, o których wiadomo, że zostały wykonane. Liczba ta jednak nie jest dokładnie oszacowana przez wzgląd na to, że dane nie obejmują egzekucji przeprowadzanych w Chinach, Korei Północnej oraz Wietnamie. Państwa te, mimo szerokiego stosowania kary głównej, nie udostępniają informacji związanych z jej wymierzaniem⁵.

Na karę śmierci skazywani są ludzie dopuszczający się różnego rodzaju przestępstw, w tym narkotykowych, obyczajowych, zabójstw, przeciwko dzieciom oraz tych na tle seksualnym. W raporcie Amnesty International wskazuje się również na utrzymujące się tendencje do wykorzystywania kary głównej jako narzędzia politycznej presji. Jako przykład można przywołać egzekucje wykonane na osobach, które w roku 2022 brały udział w protestach organizowanych przez ruch Woman Life Freedom w Iranie. Osoby te straciły życie w wyniku zarzutów o kwestionowanie religijno-ideologicznych fundamentów państwa⁶. Do politycznej instrumentalizacji dochodziło także między innymi w Mjanmie⁷.

Jeden z ważniejszych impulsów dla rozwoju ruchu abolicjonistycznego w świecie zachodnim niewątpliwie związany był z okrucieństwem reżimów totalitarnych. Doświadczenie II wojny światowej pozostawiło w Europie pamięć dotyczącą masowych mordów wykonywanych przede wszystkim na ludności cywilnej okupowanych krajów⁸. Wydaje się naturalne, że widok szubienic oraz sama kara śmierci zaczęły budzić wśród mieszkańców Starego Kontynentu jednoznacznie złe skojarzenia. Choć kara śmierci była wykorzystywana jeszcze w trakcie powojennych rozliczeń ze zbrodniami ludobójstwa, to państwa europejskie stopniowo i konsekwentnie dążyły do eliminacji kary głównej z krajowych systemów prawnych⁹.

Wśród państw, które po dziś dzień nie zdecydowały się na usunięcie kary głównej z katalogu kar, znajdują się dwa, które nazywane są wysoko rozwiniętymi – Stany Zjednoczone Ameryki oraz Japonia. Japoński system prawny, pomimo rosnącej

⁴ Raport z witryny organizacji Hands off Cain, <https://www.handsoffcain.info> (dostęp: 3.01.2026).

⁵ Amnesty International Global Report, Death sentences and executions 2024, Amnesty International Ltd, London 2024, s. 7–9.

⁶ *Ibidem*, s. 7.

⁷ *Ibidem*, s. 25.

⁸ T. Snarski, *Kościół katolicki wobec kary śmierci...*, s. 49.

⁹ *Ibidem*.

liczny opracowań, pozostaje relatywnie słabo obecny w europejskim dyskursie prawniczym. Taki stan rzeczy wydaje się uzasadniony dużymi różnicami kulturowymi – zarówno w sferze prawa, wszak Japonia czerpie z różnych systemów prawa, choćby wzorując po 1948 r. procedurę karną na modelu amerykańskim, a pozostając przy tradycjach kontynentalnych, przede wszystkim niemieckich, w prawie karnym materialnym¹⁰, jak i w sferze zwyczaju oraz postrzegania pozycji jednostki w społeczeństwie.

Z tych powodów analiza japońskiego retencjonizmu stanowi interesujący przedmiot badań. Umożliwia ona rekonstrukcję argumentów, którymi władze współczesnego państwa liberalno-demokratycznego uzasadniają utrzymanie kary śmierci, oraz pozwala na wskazanie, jakie czynniki kulturowe mogą mieć wpływ na kontynuację polityki penalennej obejmującej tę sankcję. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie aktualnego stanu prawnego oraz analiza debaty dotyczącej kary śmierci w Japonii. W pierwszej kolejności ukazane zostaną najważniejsze regulacje prawne, natomiast w dalszej – wypowiedzi najbardziej prominentnych japońskich polityków związanych z wymiarem sprawiedliwości ostatnich dekad, w których wyjaśniali motywy stojące za utrzymaniu kary śmierci w obowiązującym systemie prawa karnego.

W tym miejscu należy również podkreślić korzyści, jakie dla polskiej nauki prawa mogą płynąć z badań nad obcymi systemami prawnymi. Zrozumienie aksjologicznych i pragmatycznych podstaw obcych rozwiązań legislacyjnych, szczególnie tych wykraczających poza naszą kulturę prawną, pozwala przekroczyć europocentryczny sposób myślenia, a zatem poszerzyć horyzonty, a także ułatwić krytyczną refleksję nad rozwiązaniami, które istnieją w naszym rodzimym ustawodawstwie¹¹.

Kara śmierci wymieniona jest pośród innych kar w art. 9 kodeksu karnego Japonii z dnia 24 kwietnia 1907 r. (dalej: k.k.J.). Obecnie zagrożone są nią następujące przestępstwa¹²:

1. przywództwo rebelii mającej na celu obalenie rządu, uzurpacji terytorialnej lub podważenia porządku konstytucyjnego (art. 77 k.k.J.)¹³;
2. spisek z obcym państwem, którego konsekwencją jest zbrojny atak na Japonię (art. 81 k.k.J.);
3. pomoc militarna państwu, które podejmuje działania zbrojne przeciwko Japonii (art. 82 k.k.J.);

¹⁰ J. Izydorczyk, *Japoński kodeks postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 4, s. 105–120.

¹¹ T. Snarski, *Mądrość chińskich aforyzmów. Kilka uwag o filozofii prawa karnego pomiędzy chińskimi a europejskimi rudymentaryami*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2021, nr 4(29), s. 58–74.

¹² Overview of the Death Penalty in Japan – CrimeInfo’s Reports Submitted to the United Nations, https://www.crimeinfo.jp/death_penalty_en/ (dostęp: 5.01.2026).

¹³ Jeśli nie wskazano inaczej, tłum. własne.

4. podpalenie infrastruktury (budynku, pociągu, tramwaju, statku, kopalni), w której przebywa człowiek, lub takiej, która służy jako miejsce zamieszkania (art. 108 k.k.J);
5. spowodowanie zniszczeń poprzez detonacje materiałów wybuchowych (art. 117 k.k.J);
6. spowodowanie powodzi, na skutek której dochodzi do uszkodzenia infrastruktury (budynku, pociągu, tramwaju, kopalni), w której przebywa człowiek, lub takiej, która służy jako miejsce zamieszkania (art. 119 k.k.J);
7. spowodowanie śmierci wskutek doprowadzenia do wykolejenia pociągu albo tramwaju lub zatopienia statku (art. 126 k.k.J);
8. doprowadzanie do wykolejenia pociągu albo tramwaju lub zatopienia statku wskutek zniszczenia infrastruktury (torów, sygnalizacji, latarni morskiej, boi) (art. 125–127 k.k.J);
9. spowodowanie śmierci wskutek zatrucia wody przeznaczonej do publicznego zaopatrzenia (art. 146 k.k.J);
10. zabójstwo (art. 199 k.k.J);
11. spowodowanie śmierci w trakcie rozboju (art. 240 k.k.J);
12. gwałt w trakcie rozboju ze skutkiem śmiertelnym (art. 241 k.k.J);
13. użycie materiałów wybuchowych w celu zakłócenia porządku publicznego, szkody na osobie lub mieniu (art. 1 ustawy o kontroli materiałów wybuchowych);
14. zabójstwo w ramach pojedynku (art. 3 ustawy o pojedynkach);
15. spowodowanie śmierci w wyniku uprowadzenia statku lotniczego (art. 1–2 ustawy o uprowadzaniu statków powietrznych oraz innych podobnych czynach);
16. spowodowanie śmierci w wyniku doprowadzenia do katastrofy lotniczej (art. 2 ustawy o stwarzaniu zagrożenia w ruchu lotniczym);
17. zabójstwo zakładnika (art. 4 ustawy o przestępczości polegającej na wymuszeniu z użyciem zakładników);
18. zabójstwo w ramach działalności zorganizowanej grupy przestępczej (art. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej);
19. spowodowanie śmierci w ramach aktu piractwa (art. 4 ustawy o przeciwdziałaniu aktom piractwa).

Osoba skazana na karę śmierci do czasu wykonania wyroku przebywa w zakładzie karnym. Osadzeni oczekujący na egzekucję umieszczani są w celach jednoosobowych, w których co do zasady spędzają całą dobę (art. 36 ustawy o zakładach karnych oraz postępowaniu wobec osadzonych i tymczasowo aresztowanych) (dalej: u.z.k.p.o.). Powinni być oni traktowani w sposób nienaruszający ich spokoju. Służby penalne, w celu zapewnienia im warunków sprzyjających utrzymaniu spokoju ducha, powinny zapewnić im różnego rodzaju konsultacje oraz wykłady (art. 32 u.z.k.p.o.). O planowanym wykonaniu kary skazany zostaje poinformowany

na dzień przed egzekucją, co według władz Japonii ma zapobiec wcześniejszemu cierpieniu jego oraz jego bliskich¹⁴. Egzekucja odbywa się poprzez powieszenie skazanego (art. 11 k.k.J). Sama kara jako jedyna w japońskim systemie prawnym się nie przedawnia (art. 31 k.k.J). Kara śmierci w Japonii może zostać wykonana na osobie, która ukończyła 18. rok życia¹⁵.

Japońska kultura prawna charakteryzuje się tym, że sędziowie dysponują dużą swobodą w wymierzaniu kary¹⁶, mimo to Sąd Najwyższy dokonał wykładni przepisów prawa, która nakłada pewien standard orzekania kary głównej. Według niej ten rodzaj sankcji może zostać orzeczony tylko w sytuacji bardzo poważnej odpowiedzialności sprawcy oraz gdy jej wymierzenie zachowuje równowagę między sprawstwem a karą, biorąc pod uwagę naturę, motyw, rodzaj przestępstwa, konsekwencje społeczne oraz wiek, poprzednią karalność i zachowanie się oskarżonego po popełnieniu przestępstwa¹⁷.

Egzekucję zarządza minister sprawiedliwości Japonii, który powinien to zrobić w ciągu 6 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia zasądzającego karę. Zarządzenie ministra powinno zostać wykonane w ciągu 5 dni od jego wydania (art. 475–476 kodeksu postępowania karnego) (dalej: k.p.k.J). Kary śmierci nie wykonuje się jednak w przypadku osób niepełnosprawnych oraz kobiet w ciąży. W sytuacji skazania na karę śmierci ciężarnej kobiety egzekucji dokonuje się po narodzinach dziecka, a w przypadku osoby niepełnosprawnej – po powrocie do stanu pełnosprawności (art. 479 k.p.k.J).

Spółeczeństwo zdaje się postrzegać uprawnienie japońskiego ministra sprawiedliwości do wydawania zarządzeń o wykonaniu kary śmierci jako wyjątkowo istotną i odpowiedzialną prerogatywę tego urzędu. Wskazuje na to sytuacja z listopada 2022 r., kiedy ówczesny minister sprawiedliwości Yasuhiro Hanashi rzekł się swojego urzędu pod wpływem ostrej krytyki jego wypowiedzi, w której stwierdził, że „pełni funkcję o małym rozgłosie społecznym, która w południowych serwisach informacyjnych pojawia się wyłącznie wtedy, kiedy wydaje zarządzenia o wykonaniu kary śmierci”¹⁸. Wypowiedź ta odbiła się szerokim echem w japońskiej przestrzeni publicznej, a brak odpowiedniej powagi dla instytucji kary śmierci zarzucali mu

¹⁴ Comments by the Government of Japan on the Concluding Observations of the Human Rights Committee (CCPR/C/JPN/CO/6), <https://www.mofa.go.jp/files/000101438.pdf> (dostęp: 22.02.2026).

¹⁵ J. Izydorczyk, *Kara śmierci w Japonii* [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Blachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga et al., Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013, s. 850–854.

¹⁶ J. Izydorczyk, *Japoński kodeks karny*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 5, s. 131–142.

¹⁷ U. Muszalska, *Kara śmierci w Japonii – historia, podstawy prawne i procedura egzekucyjna*, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013, t. 7, s. 175–186.

¹⁸ *Justice minister reprimanded for remark about death penalty*, „The Asahi Shimbun”, 10.11.2022.

nawet inni politycy partii rządzącej¹⁹. Minister Y. Hanashi niedługo potem publicznie przeprosił i wycofał się ze swoich słów. Jednocześnie złożył rządzącemu premierowi rezygnację ze swojego stanowiska²⁰.

Co interesujące, przewidziany prawem 6-miesięczny termin wykonania kary śmierci od chwili uprawomocnienia się wyroku okazuje się fikcyjny. Częstotliwość wykonywania kary śmierci zależna jest bowiem od tego, kto pełni funkcję ministra sprawiedliwości. W konsekwencji średni czas oczekiwania w celi śmierci w 2007 r. wynosił siedem i pół roku od uprawomocnienia się wyroku²¹. Z tego powodu w debacie publicznej pojawiają się opinie, aby takie uprawnienia ministra sprawiedliwości przenieść na inny powołany do tego organ, co spowodowałoby, według zwolenników tego pomysłu, mniejszą podatność wydawanych decyzji na wpływy polityczne. Za takim rozwiązaniem opowiadał Kuniuo Hatoyama, były minister sprawiedliwości Japonii²².

Jak wspomniano wcześniej, doświadczenia wojenne miały duży wpływ na losy kary śmierci w Europie. W wielu państwach doszło do jej zniesienia niemal natychmiast po upadku reżimów totalitarnych (Niemcy, Włochy, Hiszpania, Portugalia). W innych krajach Europy Zachodniej było to związane z rządami partii lewicowo-liberalnych. Jak wskazuje się w literaturze, abolicja w Japonii po drugiej wojnie światowej okazała się niemożliwa między innymi ze względu na zamiar Amerykanów rozliczenia japońskich faszystów z zbrodni popełnionych w trakcie wojny²³. Na dalsze utrzymanie polityki retencjonistycznej wpływ miała hegemonia Partii Liberalno-Demokratycznej (PLD), która od 1955 r. sprawowała rządy niemal nieprzerwanie, tracąc mandat na osiem miesięcy między 1993 a 1994 rokiem i w latach 2009–2012.

PLD prezentuje jednoznaczne, niezmiennie stanowisko w kwestii kary śmierci. W wypowiedziach przedstawicieli tej formacji politycznej bardzo często poruszany jest retributywny wymiar kary śmierci. Podkreślają oni, że poczucie społecznej sprawiedliwości wymaga czasami sięgania po najwyższy wymiar kary. Jako przykład może służyć tutaj wypowiedź byłej minister sprawiedliwości, Yōko Kamikawy (pełniącej urząd w latach 2014–2015, 2017–2018 i 2020–2021), dotycząca szeroko komentowanej egzekucji przywódcy sekty religijnej Najwyższa Prawda (Aum Shinrikyō).

Przywódca sekty, Shōkō Asahara, wraz z jej członkami przeprowadził atak w metrze tokijskim za pomocą sarinu – silnego, toksycznego związku chemicznego. Zamachowcy w ten sposób doprowadzili do śmierci 13 osób. Poza wypadkami

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ E. Lies, K. Komiyama, *Japan's justice minister resigns after death penalty quip*, „Reuters”, 11.11.2022.

²¹ M.H. Fox, „*Why I Support Execution*”: *An Interview with Justice Minister Hatoyama Kuniuo*, „Asia-Pacific Journal” 2007, vol. 5, issue 12.

²² *Ibidem*.

²³ D.T. Johnson, *What Does Japan Retain Capital Punishment?* [w:] *idem, The Culture of Capital Punishment in Japan*, Palgrave Macmillan, Cham 2020, s. 6–8.

śmiertelnymi poszkodowanych zostało co najmniej 5800 osób²⁴. Minister sprawiedliwości podczas konferencji prasowej, na której ogłosiła wykonanie kary na członkach Najwyższej Prawdy, podkreślała to, jak wielkie cierpienie, strach oraz rozpacz przyniosły działania sekty ofiarom oraz ich najbliższym, a także wpływ, jaki zdarzenia te wywarły na całe społeczeństwo. Jak argumentowała, „Te zbrodnie (...) pogrążyły w śmiertelnym strachu ludzi nie tylko w Japonii, lecz także w innych krajach, i wstrząsnęły społeczeństwem u samych podstaw”²⁵. W jej ocenie czyny członków sekty miały charakter niewybaczalny i wymagały najsurowszej reakcji karnej: „Wierzę, że wymierzenie kary śmierci jest nieuniknione w przypadku poważnych, szczególnie odrażających przestępstw”²⁶.

Wątki retrybucyjne odnaleźć można również w wypowiedziach Seiji Kihary, byłego Zastępcy Głównego Sekretarza Gabinetu Japonii (pełnił tę funkcję w latach 2021–2023). W wywiadach udzielonych prasie po tym, jak w 2021 r. wykonano kilka egzekucji, bronił on kary śmierci. Stwierdził wręcz, że „kwestia tego, czy utrzyma się karę śmierci, czy nie, jest bardzo ważna dla japońskiego systemu sprawiedliwości”, a ponieważ „okropne zbrodnie wciąż mają miejsca – jedno po drugim”, wykonywanie wyroków śmierci wobec osób, których wina jest skrajnie poważna, pozostaje – jego zdaniem – uzasadnione²⁷.

Utrzymanie kary śmierci było umotywowane wyjątkowo silną pozycją życia ludzkiego jako znaczącej wartości w kulturze Japonii, co wydawać się może paradoksalne. Wcześniej wspomniany K. Hatoyama w wywiadzie udzielonym dla tygodnika „Weekly Asahi” w grudniu 2007 r. zauważył, że dostrzeżenie powiązania między uznaniem wartości życia i utrzymaniem kary śmierci w systemie prawnym jest uzależnione od zrozumienia japońskiej kultury. W przeciwieństwie do kultury europejskiej nie jest ona oparta na sile i konfliktach, przez co przywiązanie do życia jest silniejsze. W konsekwencji odebranie czyjegoś życia musi, według niego, skutkować najwyższym wymiarem kary, zarówno z szacunku dla rodziny ofiary, jak i ze względów prewencyjnych²⁸.

Poza wątkiem retrybucyjnym w narracji japońskich urzędników państwowych pojawia się również argumentacja dotycząca prewencji ogólnej. Yōko Kamikawa po egzekucji S. Asahary akcentowała, że podobne zbrodnie nie powinny mieć nigdy więcej miejsca²⁹. Wydaje się, że kara śmierci była przedstawiana w tej narracji jako środek do osiągnięcia tego celu. Wypowiedzi w podobnym tonie wybrzmiały

²⁴ E. Lies, K. Takenaka, *Japan executes leader, six followers of sarin attack doomsday cult*, „Reuters”, 6.07.2018.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Japan executes cult leader, followers behind deadly Tokyo subway attack*, „Daily Sabah”, 6.07.2018.

²⁷ J. McCurry, *Japan hangs three men on death row in first execution since 2019 – reports*, „The Guardian”, 21.12.2021.

²⁸ M.H. Fox, „*Why I Support Execution*”...

²⁹ *Japan executes cult leader, followers behind deadly...*

podczas wykonania wyroku śmierci na Tomohiro Katō, który w 2008 r. dokonał masakry na ulicach Akihabry, dzielnicy handlowej w Tokio. Mężczyzna zabił grupę osób, wjeżdżając w nich ciężarówką, a przechodniów zaatakował nożem. W wyniku całego zajścia siedem osób straciło życie, a dziesięć zostało rannych³⁰. Z zeznań T. Katō wynikało, że jego działanie motywowane było poczuciem odrzucenia, przy czym tożsamość ofiar nie miała dla niego znaczenia. W toku postępowania prosił on o możliwość przeproszenia swoich ofiar oraz ich bliskich. Wyrażał również skruchę w liście do jednego z poszkodowanych. Mimo tych okoliczności, wskazujących na próbę zadośćuczynienia nadszarpniętemu poczuciu sprawiedliwości, Yoshihisa Furukawa, minister sprawiedliwości (pełnił urząd w latach 2021–2022), zarządził wykonanie wyroku śmierci, twierdząc, że „szczególnie brutalne przestępstwa, takie jak masowe zabójstwa czy zabójstwa rozbójnicze, wciąż się powtarzają”³¹.

Argument prewencyjny jest poddawany silnej krytyce. Wydaje się bowiem, że po dziś dzień nie ma konsensusu naukowego co do odstraszającej funkcji kary śmierci. Niektórzy z autorów wskazują na występowanie pozytywnej korelacji pomiędzy stosowaniem kary głównej a spadkiem liczby zabójstw, inni nie dostrzegają podobnej zależności, natomiast jeszcze inni podnoszą, że rzadkie stosowanie kary śmierci uniemożliwia rzetelne badania statystyczne ze względu na brak dostatecznej liczby danych. Co więcej, nawet wśród autorów opowiadających się za istnieniem podobnego wpływu istnieje różnica zdań co do jego siły³².

W literaturze podkreśla się, że dowody empiryczne nie potwierdzają wpływu kary śmierci na liczbę zabójstw ani zabójstw połączonych z rozbojem³³. Co więcej, wykonywanie kary śmierci w Japonii odbywa się w sposób nietransparentny. Choć sytuacja w tym względzie się zmienia, bo do roku 2007 nazwiska skazanych nie były podawane do publicznej wiadomości³⁴, to wciąż podnosi się, że cała procedura jest za mało publiczna. Same egzekucje również przeprowadzane są bez udziału publiczności, w przeciwieństwie do tego, jak odbywa się to w Stanach Zjednoczonych Ameryki czy Chinach, gdzie o osobach skazywanych na karę śmierci emitowano popularny talk-show³⁵. Brak transparentności w wykonywaniu kary śmierci oraz pozostawienie całej procedury poza dostępem opinii publicznej wydaje się stać w sprzeczności z założeniem jej prewencyjnej funkcji.

³⁰ S. Murakami, *Japan carried out death sentence for 2008 Akihabara mass murderer* – NHK, „Reuters”, 26.07.2022.

³¹ *Japan executes man who killed seven people in truck ramming and stabbing*, „The Journal”, 26.07.2022.

³² J. Czabański, *Odstraszający efekt kary śmierci – przegląd najnowszych badań*, https://iusetlex.pl/zalaczniki/jacek_czabaski.pdf (dostęp: 5.05.2026).

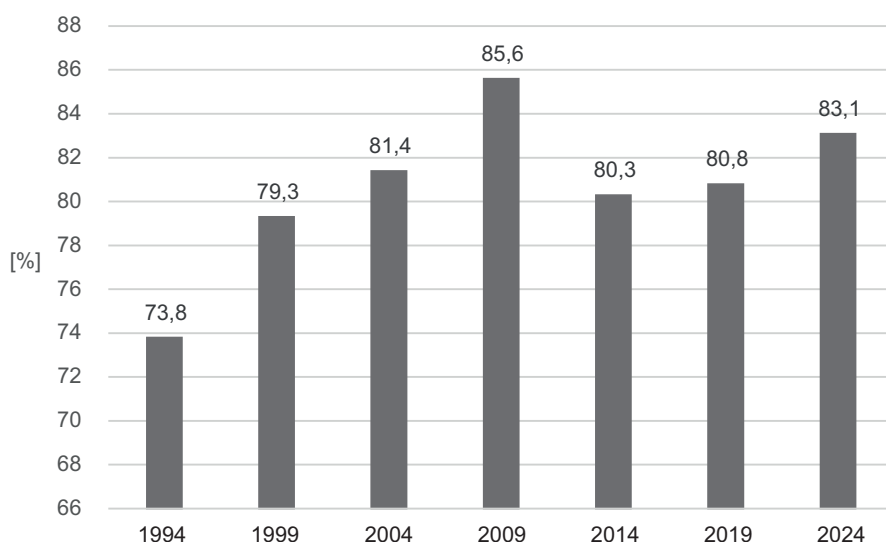
³³ D.T. Johnson, *What Does Japan Retain Capital Punishment*, s. 11–12.

³⁴ U. Muszalska, *Kara śmierci w Japonii...*, s. 175–186.

³⁵ Mowa tutaj o programie *Wywiad przed egzekucją* (臨刑会见), który był emitowany w latach 2006–2012. Zyskał on taką popularność, że w 2011 r. nakręcono na jego temat film dokumentalny: *Ostatnia rozmowa przed egzekucją*, 2011, reż. R. Newell.

Japońscy retencjoniści, broniąc kary śmierci, podnoszą również, że jest ona właściwa, ponieważ cieszy się wysokim poparciem społecznym. Według nich wyłączenie jej z katalogu kar byłoby niedemokratyczne. Aby to potwierdzić, japońskie ministerstwo sprawiedliwości prowadzi badania poparcia społecznego dla utrzymania kary śmierci w systemie prawnym. Po raz pierwszy przeprowadziło je w 1956 r. i od tego czasu powtarza je co około pięć lat³⁶. Badania z kolejnych lat wskazują na wzrost poparcia dla kary śmierci w społeczeństwie japońskim od 1994 r., z wyjątkiem badań z roku 2014³⁷ (wykres 1).

Co istotne, kultura japońska charakteryzuje się silnym poczuciem odpowiedzialności za innych członków grupy³⁸. W literaturze wskazuje się, że duże poparcie

Wykres 1. Poparcie Japończyków dla kary śmierci w latach 1994–2024 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostępnych na następujących stronach internetowych: Wyniki badania opinii publicznej przeprowadzonego przez Kancelarię Premiera na temat systemu kary śmierci, <https://www.moj.go.jp/content/000053168.pdf?utm> (dostęp: 5.01.2026); Badanie opinii publicznej dotyczące podstawowego systemu prawnego (Badanie z listopada 2014 r.), <https://survey.gov-online.go.jp/h26/h26-houseido/2-2.html?utm> (dostęp: 5.01.2026); Badanie opinii publicznej dotyczące podstawowego systemu prawnego (Badanie z listopada 2019 r.), <https://survey.gov-online.go.jp/r01/r01-houseido/?utm> (dostęp: 5.01.2026); Badanie opinii publicznej dotyczące podstawowego systemu prawnego (Badanie z października 2024 r.), https://survey.gov-online.go.jp/society_law/202502/r06/r06-houseido/ (dostęp: 5.01.2026).

³⁶ B. Holmes, *Secretive Symbolism? The Death Penalty, Executions, and Japan*, „Criminal Law Forum” 2020, vol. 31, s. 579–601.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, s. 30.

w społeczeństwie japońskim dla kary głównej jest w dużym stopniu osadzone na intuicjach moralnych związanych z obowiązkiem odpłaty i zadośćuczynienia. Może to powodować nie tylko powszechną akceptację dla surowych kar, ale również relatywnie małą odporność japońskiego społeczeństwa na zmianę przekonań dotyczących kary śmierci³⁹. Warto tu wspomnieć, że w społeczeństwie japońskim poczucie oburzenia wobec sprawcy czynu zabronionego może być wzmacniane przez specyfikę japońskiego konfucjanizmu, przeplatającego się w tamtejszej kulturze z buddyzmem zen oraz religią shinto. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że to połączenie ukształtowało społeczeństwo o silnym przywiązaniu do porządku społecznego oraz szacunku wobec instytucji władzy⁴⁰. W tym kontekście bardziej zrozumiałe staje się szczególnie silne oburzenie japońskiego społeczeństwa, a co za tym idzie – potrzeba odpłaty, powstająca wskutek naruszenia porządku prawnego. Weryfikacja trafności tej hipotezy wymagałaby jednak pogłębionych analiz, co pozostaje poza ramami niniejszego opracowania.

Argumentacja demokratyczna występowała również w polskim dyskursie dotyczącym kary śmierci. Jak zauważył Leszek Kołakowski, „Tam, gdzie karanie śmiercią zostało zniesione, stało się to z reguły z postanowienia parlamentów wbrew woli większości społeczeństwa. Nie jest to jednak dobry argument za karą główną; podobnie wbrew woli większości zniesiono polowanie na czarownice”⁴¹. Przykład polski pokazuje, że wraz ze zmianą polityki, z retencjonistycznej na abolicjonistyczną, zmienia się również opinia społeczna na temat samej kary. Kiedy w 1997 r. wprowadzono nowy kodeks karny, 74% polskiego społeczeństwa deklarowało się jako zwolennicy kary śmierci⁴², obecnie poziom poparcia wynosi 38,7%⁴³.

W japońskiej historii najnowszej punktem, który mógł się okazać zwrotny dla polityki penalnej, było sprawowanie rządów przez Partię Demokratyczną Japonii (DPJ), która dzierżyła władzę w latach 2009–2012. Jest ona partią o profilu lewicowo-liberalnym. Doświadczenia historyczne innych krajów wskazują, że partie o bardziej liberalnym profilu są częściej skore do zmian w kierunku ograniczenia

³⁹ D.T. Johnson, *The Death Penalty and Democracy* [w:] *idem, The Culture of Capital Punishment...*, s. 104–108.

⁴⁰ V. Manurung, I.K. Nasution, A. Arifin *et al.*, *Production of Culture in the Vernacular Communities: Confucian Beliefs and the Culture of Shame in Japan*, „ISVS e-jurnal” 2024, vol. 11, issue 8, s. 125–137.

⁴¹ L. Kołakowski, *Mini wykłady o maxi sprawach: trzy serie*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009, s. 191.

⁴² Centrum Badań Opinii Społecznej, *Opinie o karze śmierci. Komunikat z badań*, Warszawa 2007, s. 3, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2007/K_051_07.PDF (dostęp: 5.01.2026).

⁴³ *Sondaż: Zwolennicy PiS w sprawie kary śmierci...*

lub zniesienia stosowania kary śmierci⁴⁴. Na podobny kierunek zmian wskazywały wypowiedzi polityków DPJ dotyczące ich poglądów na karę śmierci⁴⁵.

Pierwszym ministrem sprawiedliwości pod rządami tej partii była Chiba Keiko. Mimo swoich przekonań dotyczących praw człowieka i świętości życia, jako jeden z trzech spośród ośmiu ministrów sprawiedliwości z ramienia DPJ, zatwierdziła wykonanie wyroku śmierci⁴⁶. Jako powód takiej decyzji podawała chęć wzbudzenia w społeczeństwie japońskim debaty na temat retencjonizmu⁴⁷. Minister Ch. Keiko była również znana z tego, że pozwoliła kilku dziennikom zobaczyć salę egzekucyjną oraz pomieszczenie, w którym znajdowały się przyciski otwierające zapadnie⁴⁸. Jej następca oraz przedstawiciel tej samej partii, Heido Hiraoka, mimo nacisków społecznych nie przeprowadził żadnej egzekucji w trakcie pełnienia urzędu, twierdząc, że społeczeństwo japońskie musi jeszcze raz rozważyć zasadność kary śmierci⁴⁹.

Retencjonistyczna polityka Japonii podlega ciąglej krytyce. Japońska Federacja Izb Adwokackich również sprzeciwia się polityce rządu, który wezwał do zniesienia kary śmierci do 2020 r. – jak można zauważyć, bezskutecznie⁵⁰. O zaprzestanie stosowania oraz wykonywania kary śmierci do władz Japonii apelują organizacje chroniące prawa człowieka, inne państwa oraz Unia Europejska⁵¹.

Rząd Japonii podtrzymuje jednak, że kwestia utrzymania bądź zniesienia kary śmierci powinna być rozpatrywana niezależnie przez każde państwo, ponieważ jest to zagadnienie stojące u podstaw jego systemu sprawiedliwości⁵². Pomimo wyraźnych abolicjonistycznych tendencji obserwowanych na całym świecie, retencjonistyczna narracja polityków PLD jest niezmienna. Co więcej, wydaje się wręcz, że jest ona coraz mocniej ugruntowywana wskutek coraz wyższego poparcia dla kary śmierci, wyrażonego w sondażach przeprowadzanych przez ministerstwo sprawiedliwości. Mimo silnych nadziei środowisk abolicjonistycznych w związku z brakiem zarządzeń o wykonaniu kary śmierci od 2022 r., w czerwcu 2025 r. doszło do egzekucji – pierwszej od trzech lat⁵³.

Przeprowadzana analiza wskazuje na pewne cechy charakterystyczne dla japońskiej polityki penalnej. Katalog przestępstw zagrożonych karą śmierci ogranicza się

⁴⁴ D.T. Johnson, *Retention and Reform in Japan Capital Punishment*, „University of Michigan Journal of Law Reform” 2016, vol. 49, s. 853–889.

⁴⁵ D.T. Johnson, *The Death Penalty and Democracy*, s. 102.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 103.

⁴⁸ U. Muszalska, *Kara śmierci w Japonii...*, s. 175–186.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ B. Thomas, *Rights group renews criticism of death penalty in Japan*, „The Japan Times”, 11.04.2017.

⁵¹ Y. Nikaido, *EU urges Japan to suspend death penalty after execution*, „The Asahi Shimbun”, 2.07.2025.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ K. Komiya, *Japan hangs „twitter killer” in first execution since 2022*, „Reuters”, 27.06.2025.

do najcięższych przestępstw przeciwko porządkowi konstytucyjnemu, suwerenności państwa oraz ludzkiemu życiu. W narracji japońskich rządzących stanowi on zbiór najbardziej „ohydnych przestępstw”⁵⁴. Osoby oczekujące na zarządzenie kary śmierci potrafią spędzić samotnie wiele lat w celi śmierci. O zarządzeniu przeprowadzenia egzekucji zostają powiadomione na dzień przed powieszeniem. Według władz takie rozwiązanie ma na celu dbanie o spokój ducha skazanego, jednak bywa ono przedmiotem zarzutów o naruszenie praw człowieka⁵⁵.

Wydaje się, że utrzymanie kary śmierci w Japonii nie jest rezultatem jednego dominującego czynnika, lecz efektem splotu uwarunkowań społecznych, politycznych i kulturowych, które się wzajemnie wzmacniają. Uwarunkowania polityczne związane są z wieloletnimi rządami Partii Liberalno-Demokratycznej, która ma konserwatywny profil ideowy, oraz brakiem woli politycznej wobec abolicji wśród liberalno-lewicowej opozycji, sprawującej rządy w latach 2009–2012.

Motywacje dotyczące potrzeby zadośćuczynienia za popełnione zbrodnie są akcentowane przez czołowych polityków związanych z wymiarem sprawiedliwości. W swoich wypowiedziach często podkreślają konieczność odpłaty za najcięższe przestępstwa oraz powołują się na cierpienie najbliższych ofiar. Po analizie japońskiego dyskursu dotyczącego kary śmierci można wysnuć wniosek, że samo odwoływanie się przez abolicjonistów do retrybucyjnej argumentacji nie stanowi czegoś wyjątkowego dla japońskiej debaty o karze śmierci, co więcej, w kraju tym jest ona silnie wzmocniona przez czynniki społeczno-kulturowe. Argument retrybucyjny należy do głównych argumentów retencjonistów w japońskiej debacie o karze śmierci, natomiast argumenty odwołujące się do prewencji oraz opinii społecznej mają względem nich charakter subsydiarny.

Konstatacja ta ma doniosłe znaczenie dla myślenia o przyszłości kary śmierci – zarówno w kontekście japońskim, jak i uniwersalnym. Wynika z niej bowiem, że o kształcie polityki penalnej, w pewnym zakresie, decydują kultura prawna oraz społeczne motywacje moralne. W rezultacie wydaje się mało prawdopodobne, aby kara główna zniknęła z katalogu kar bez uprzedniej zmiany myślenia u japońskich rządzących o funkcjach i celach kary.

Źródła prawa

Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202/393 z 7.06.2016).

Kodeks karny z dnia 24 kwietnia 1907 r. [刑法], <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3581> (dostęp: 5.01.2026).

Kodeks postępowania karnego [刑事訴訟法], <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3740> (dostęp: 5.01.2026).

⁵⁴ Comments by the Government of Japan...

⁵⁵ *Ibidem*.

- Protokół nr 6 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczący zniesienia kary śmierci sporządzony w Strasburgu dnia 28 kwietnia 1983 r. (Dz. U. z 2001 r. Nr 23, poz. 266)
- Protokół nr 13 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci we wszystkich okolicznościach sporządzony w Wilnie dnia 3 maja 2002 r. (Dz. U. z 2014 r., poz. 1155).
- Ustawa o kontroli materiałów wybuchowych [明治十七年太政官布告第三十二号 (爆発物取締罰則)], <https://laws.e-gov.go.jp/law/117DF1000000032> (dostęp: 5.01.2026).
- Ustawa o pojedynkach [明治二十二年法律第三十四号 (決闘罪二関スル件)], <https://laws.e-gov.go.jp/law/122AC0000000034> (dostęp: 5.01.2026).
- Ustawa o przeciwdziałaniu aktom piractwa [海賊行為の処罰及び海賊行為への対処に関する法律], https://laws.e-gov.go.jp/law/421AC0000000055/20150801_0000000000000000 (dostęp: 5.01.2026).
- Ustawa o przeciwdziałaniu przestępczości zorganizowanej [組織犯罪の処罰および犯罪収益の管理に関する法律], <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3587/en> (dostęp: 5.01.2026).
- Ustawa o przestępczości polegającej na wymuszeniu z użyciem zakładników [人質による強要行為等の処罰に関する法律], <https://laws.e-gov.go.jp/law/353AC0000000048> (dostęp: 5.01.2026).
- Ustawa o uprowadzaniu statków powietrznych oraz innych podobnych czynach [航空機の強取等の処罰に関する法律], <https://laws.e-gov.go.jp/law/345AC0000000068> (dostęp: 5.01.2026).
- Ustawa o zakładach karnych oraz postępowaniu wobec osadzonych i tymczasowo aresztowanych [刑事収容施設及び被収容者等の処遇に関する法律], <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2796/en> (dostęp: 22.02.2026).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2025 r., poz. 383 ze zm.).

Literatura

- Amnesty International Global Report, Death sentences and executions 2024, Amnesty International Ltd, London 2024.
- Blachnio-Parzych A., Jakubowska-Hara J., Kosonoga J., Kuczyńska H. (red.), *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013.
- Centrum Badań Opinii Społecznej, *Opinie o karze śmierci. Komunikat z badań*, Warszawa 2007, https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2007/K_051_07.PDF (dostęp: 5.01.2026).
- Comments by the Government of Japan on the Concluding Observations of the Human Rights Committee (CCPR/C/JPN/CO/6), <https://www.mofa.go.jp/files/000101438.pdf> (dostęp: 22.02.2026).
- Czabański J., *Odstraszający efekt kary śmierci – przegląd najnowszych badań*, https://iustetlex.pl/zalaczniki/jacek_czabaski.pdf (dostęp: 5.05.2026).
- Fox M.H., „*Why I Support Execution*”: *An Interview with Justice Minister Hatoyama Kunio*, „Asia-Pacific Journal” 2007, vol. 5, issue 12.
- Hands off Cain, <https://www.handsoffcain.info> (dostęp: 3.01.2026).

- Holmes B., *Secretive Symbolism? The Death Penalty, Executions, and Japan*, „Criminal Law Forum” 2020, vol. 31, s. 579–601.
- Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, *Czy Polacy czują się bezpiecznie? (raport)*, 9.12.2024.
- Izydorczyk J., *Japoński kodeks karny*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 5, s. 131–142.
- Izydorczyk J., *Japoński kodeks postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 4, s. 105–120.
- Izydorczyk J., *Kara śmierci w Japonii [w:] Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa Profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, H. Kuczyńska, Lex a Wolters Kluwer business, Warszawa 2013, s. 850–854.
- Japan executes cult leader, followers behind deadly Tokyo subway attack*, „Daily Sabah”, 6.07.2018.
- Japan executes man who killed seven people in truck ramming and stabbing*, „The Journal”, 26.07.2022.
- Johnson D.T., *The Culture of Capital Punishment in Japan*, Palgrave Macmillan, Cham 2020.
- Johnson D.T., *The Death Penalty and Democracy [w:] idem, The Culture of Capital Punishment in Japan*, Palgrave Macmillan, Cham 2020, s. 101–120.
- Johnson D.T., *Retention and Reform in Japan Capital Punishment*, „University of Michigan Journal of Law Reform” 2016, vol. 49, s. 853–889.
- Johnson D.T., *What Does Japan Retain Capital Punishment? [w:] idem, The Culture of Capital Punishment in Japan*, Palgrave Macmillan, Cham 2020, s. 1–18.
- Justice minister reprimanded for remark about death penalty*, „The Asahi Shimbun”, 10.11.2022.
- Kolakowski L., *Mini wykłady o maxi sprawach: trzy serie*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2009.
- Komiya K., *Japan hangs „twitter killer” in first execution since 2022*, „Reuters”, 27.06.2025.
- Lies E., Komiya K., *Japan’s justice minister resigns after death penalty quip*, „Reuters”, 11.11.2022.
- Lies E., Takenaka K., *Japan executes leader, six followers, of sarin attack doomsday cult*, „Reuters”, 6.07.2018.
- Manurung V., Nasution I.K., Arifin A., Ardian M., *Production of Culture in the Vernacular Communities: Confucian Beliefs and the Culture of Shame in Japan*, „ISVS e-jurnal” 2024, vol. 11, issue 8, s. 125–137.
- McCurry J., *Japan hangs three men on death row in first execution since 2019 – reports*, „The Guardian”, 21.12.2021.
- Murakami S., *Japan carried out death sentence for 2008 Akibabara mass murderer – NHK*, „Reuters”, 26.07.2022.
- Muszalska U., *Kara śmierci w Japonii – historia, podstawy prawne i procedura egzekucyjna*, „Wrocławskie Studia Erazmianskie” 2013, t. 7, s. 175–186.
- Nikaido Y., *EU urges Japan to suspend death penalty after execution*, „The Asahi Shimbun”, 2.07.2025.
- Overview of the Death Penalty in Japan – CrimeInfo’s Reports Submitted to the United Nations, https://www.crimeinfo.jp/death_penalty_en/ (dostęp: 5.01.2026).
- Snarski T., *Kościół katolicki wobec kary śmierci. Między prawem a filozofią i teologią*, Biblioteka „Więzi”, Warszawa 2021.
- Snarski T., *Mądrość chińskich aforyzmów. Kilka uwag o filozofii prawa karnego pomiędzy chińskimi a europejskimi rudymentami*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2021, nr 4(29), s. 58–74.
- Sobczak K., *Polski premier chce przywrócić karę śmierci, ale nie może*, „Prawo.pl”, 3.01.2023.
- Sondaż: Zwolennicy PiS w sprawie kary śmierci myślą tak ja premier*, „Rzeczpospolita”, 17.01.2023.
- Thomas B., *Rights group renews criticism of death penalty in Japan*, „The Japan Times”, 11.04.2017.
- Zrywa P., *„Za nasze podatki będzie żył, pod mur go!”. Coraz więcej Polaków popiera karę śmierci*, „Onet Kobieta”, 25.01.2024.

SUMMARY

THE CURRENT DEBATE ON THE DEATH PENALTY IN JAPAN: ARGUMENTS IN FAVOR OF A RETENTIONIST POLICY

This article examines Japanese legislation and official discourse concerning the death penalty. It analyses both substantive and procedural regulations, as well as statements by key political figures associated with the justice system, particularly former ministers of justice. The study seeks to explain why Japan, widely regarded as a liberal democratic state, continues to retain capital punishment. The findings suggest that the persistence of the death penalty is supported by a combination of social, political, and cultural factors, with a pronounced emphasis on retributive justifications reinforced by preventive and democratic arguments.